

Οικογένεια, ένας τερατώδης μηχανισμός

Όταν η αγάπη μπερδεύεται με την αντιπάθεια και τα μυστικά

ΜΑΞΙΜ ΜΠΙΛΛΕΡ
ΕΞΙ ΒΑΛΙΤΣΕΣ
μτφρ.: Πελαγία Τσιάνη
εκδ. Πατάκη, 96Α, 216

Της ΣΙΣΣΥ ΑΛΩΣΙΤΣΙΟΥ

Εβραίοι, Γερμανοί, Χιτλερ και σξέ. Με αυτές τις τέσσερις λέξεις, το 2007, ο Γερμανός συγγραφέας και δημοσιογράφος Μαξίμ Μπίλλερ, σε συνέντευξή του στην ισραηλινή εφημερίδα Haaretz, συνοψίζει το περιεχόμενό της, τότε στίπλης του «Ηθικές ιστορίες» στην εφημερίδα Frankfurter Allgemeine Zeitung. Από το 1987 και μέχρι το 1996, γράφει τη στίπλη «Εκατό γραμμές μίσους» στο περιοδικό Tempo: τη γερμανική έκδοχή της Νέας Δημοσιογραφίας, που στις ΗΠΑ καλλιεργείται ως λογοτεχνική δημοσιογραφία σε περιοδικά όπως το New Yorker, το Vanity Fair ή το Atlantic Monthly από τη δεκαετία του 1960. Στην Ευρώπη δίνει ισοχώρα το στίγμα της δεκαετίας του '80 με το βρετανικό περιοδικό The Face και το γαλλικό Actuel, στα οποία βασίστηκε και η πιο γνωστή εγκύκλιος έκδοσή του είδους: το περιοδικό «Κίμ». Ας μην ανησυχούμε για τη διατάραξη της δημοσιογραφικής ηθικής. Εκλείονα όλα εκτός φυσικά από αυτά του ανοικτού κόσμου των ΗΠΑ. Ο συνδυασμός εικόνας - κειμένου μέχρι τα όρια της μυθοπλασίας, η αφήγηση ή δραματοποίηση του ρεπορτάζ με «νύξεις» δοκιμίου, οι λογοτεχνικοδημοσιογραφικές παραγωγές που διασχίζουν συνεχώς τα μυθικά όρια μεταξύ εφημερίδας, περιοδικού και βιβλίου συνιστάντας τη, γοητευτική αν και κάπως θολή, έννοια του όρου Νέα Δημοσιογραφία που εκπροσωπήθηκε από το Tempo, θεωρούνται ακόμη και σήμερα «προδοτικές» της σοβαρότητας των γερμανικών ΜΜΕ. Το είδος παραμένει αμφίβολος ασίας τόσο στη λογοτεχνία όσο και στη δημοσιογραφία μεταξύ των παραδοσιακών δημοσιογράφων των εφημερίδων ανά τον κόσμο, ακόμη και μετά τη λήξη των κάθε λογής ιστόπων που καταπνέει τα θεμέλια της παραδοσιακής - τι να σημαίνει άραγε και αυτό - δημοσιογραφίας.

Ο Μαξίμ Μπίλλερ είναι «γνήσιο» τέκνο αυτής της «μιάστωρης», έντονα υποκειμενικής λογοτεχνικής δημοσιογραφίας. Έχοντας διπλώσει εγγράφως ότι «η υπεροχή της οπτικής νικάει το περιεχόμενο επειδή σε απαλλάσσει από τον καταναγκασμό να είσαι συνεπής», έχει χαρακτηρίσει τον κάποτε ελπιδοφόρο ηγέτη του γερμανικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος SPD, Οσκαρ Λαφοντέν, ως «τρέλό του χωριού», τον Χανς Ντιτριχ Γκένσο ως πρακτοφόρο του βαλκανικού πολέμου, τους Πρασίνους «όντα με οίονει θρησκευτικές καταβολές» και τους σύγχρονους Γερμανούς συγγραφείς «φλώρους». Επιπλέον τους να παράγουν περισσότερη καλή λογοτεχνία από την οπτική γωνία του θύτη». Ε, ναι, είναι Εβραίοι. Και «γερμανολάτρης» αφού, όπως το θέτει ο ίδιος το 2001 σε μια συνέντευξη στον Μάρτιν Κρούμπολτς, αισθάνεται «ως Γερμανός με διαβατήριο,

Οι «ΕΞΙ ΒΑΛΙΤΣΕΣ» είναι οικογενειακή ιστορία με αυτοβιογραφικά στοιχεία και αστυνομικό μυστήριο.

Ο Μαξίμ Μπίλλερ είναι Εβραίος και «γερμανολάτρης», αφού, όπως το θέτει ο ίδιος, αισθάνεται «ως Γερμανός με διαβατήριο, όχι ως Γερμανός διανοητικά».

όχι ως Γερμανός διανοητικά». Η ανάγνωση ωστόσο της δήλωσης θα πρέπει να γίνει σε συνδυασμό με τη φράση του Μπέρτολτ Μπρεκτ, προμετωπίδα στο βιβλίο «ΕΞΙ ΒΑΛΙΤΣΕΣ»: «Το πιο ευγενές κομμάτι του ανθρώπου είναι το διαβατήριο». Τι είδους Εβραίος διανοούμενος θα ήταν αν δεν ενστερνιζόταν τον κοσμοπολιτισμό ταυτόχρονα ως βάρος και αναγκαία συνθήκη, τη διασπορά ως μοίρα;

Γεννημένος το 1960 στην Πράγα από Ρωσοεβραίους γονείς, βρίσκεται το 1970 στη Γερμανία, όταν η οικογένεια, μετά την καταστροφή της Ανοίξης της Πράγας από τους Σοβιετικούς, καταφέρνει να μεταναστεύσει.

Οι «ΕΞΙ ΒΑΛΙΤΣΕΣ» είναι μια οικογενειακή ιστορία με αυτοβιογραφικά χαρακτηριστικά και ένα αστυνομικό μυστήριο. Οι κύριοι χαρακτήρες - Εβραίοι - ζουν στη Ρωσία, στην Τσεχοσλοβακία, στη Γερμανία, στην Ελβετία, στον Καναδά ή στη Νότια Αμερική. Αυτό που έχουν κοινό είναι οι βαλίτσες τους και οι ιστορίες

τους. Κι ένα μυστικό, τοποθετημένο σε γνωστό πολιτικοιστορικό πλαίσιο.

Ο παππούς του αφηγητή συνελήφθη και εκτελέστηκε το 1960 στη Μόσχα από την ΚGB. Κάποιος πρέπει να τον κατηγορήσει για τις δοσοληψίες του με τη «μαύρη» αγορά - αν μπορεί κάποιος να χαρακτηρίσει ακόμη έτσι τις προσπάθειες για μια καλύτερη ζωή, την ελπίδα για το μέλλον που μπορούσε να εξασφαλίσει λίγο ξένο, δυτικό συντάξιωμα. Ο πατέρας του Μπίλλερ - ναι, ο αφηγητής έχει το όνομα του συγγραφέα - και τα τρία αδέρφια του, διασκορπισμένα στο Αμβούργο, στη Ζυρίχη, στο Λονδίνο και στο Μόντρεαλ μετά τη φυγή από το ανατολικό μπλοκ, καθώς και η μητέρα και η θεία του, τίθενται υπό αμφισβήτηση. Κατά τη διάρκεια του μυστηρίου, ο αφηγητής αποκτά συνεχώς νέες πληροφορίες. Όμως η αλήθεια εξακολουθεί να του διαφεύγει. Με κάθε απάντηση προκύπτουν νέα ερωτήματα: «Τι σημαίνει αυτό; Είχε γίνει ο παππούς του πληροφοριοδότης της ΚGB».

Κάποια στιγμή, ο πρωτοπόρος αφηγητής μοιάζει να λυγίζει κάτω από το βάρος των απιστητικών γεγονότων αλλά και αντιφατικών, μπερδεμένων πληροφοριών που φέρνει στο φως: «Ποτέ ξανά, σκέφτηκα, δεν θέλω να μάθω ένα οικογενειακό μυστικό, ποτέ ξανά δεν θέλω να ψάξω στα συρτάρια των άλλων». Αλλά οι «άλλοι» είναι η οικογένεια, αυτός ο τερατώδης αφηγητικός μηχανισμός όπου η αγάπη κρατείται και από τα μυστικά των μελών της, απλά και σύνθετα, και που στην πραγματικότητα η αξία τους εντοπίζεται ακριβώς στους δεσμούς που δημιουργούν. Είναι οι εμπειρικές οδηγίες που όλα έχουμε ακούσει κάποιο στιγμή - «μην το πεις αυτό στη θεία την Άννα» -, οι συζητήσεις ή οι αποσιωπήσεις στα οικογενειακά τραπέζια - αξίζουν το ίδιο - που σφραγιστούν τον οικογενειακό δεσμό, όπως και η αντιπάθεια μεταξύ κάποιων μελών είναι το ίδιο με την αγάπη μεταξύ άλλων. Μέχρι που κάποτε, μέσα από σχέσεις και μυστικά, ανυψείται το αίσθημα της δυσπιστίας.

Μπερδεμένο

Ακόμη και οι πιο αρχέγονοι, οικογενειακοί δεσμοί είναι φθαρτοί. Αλλά αυτό το ανθρώπινο αίσθημα μόλις αναγνωριστεί έχει ήδη γίνει κάτι που ενώνει ξανά. Γιατί όπως και στην ιστορία του Μπίλλερ οι εκδοχές του μυστικού είναι τόσες όσες και τα μέλη της οικογένειας. Αλλάζουν θέσεις σε έναν κυκλικό χορό. Ο προδότης σε μια έκδοξη εμφανίζεται ως προδομένος σε μια άλλη, ο απόκληρος ως δράστης, το θύμα ως δολοφόνος. Σκοτεινές, απειστικές, τριπλές οικογενειακές ιστορίες γι' αυτό το μπερδεμένο ον που είναι ο άνθρωπος και που ακόμη κι αν συμφωνεί ή υποχωρεί μισοστά στις μεγάλες δεσμεύσεις ενός κοινωνικού συμβολαίου, κρατείται την καθημερινότητα μιας οικογενειακής ζωής ως ένα πεδίο ελευθερίας για τα καλύτερα και τα χειρότερα των συναισθημάτων του.

Οι κύριοι χαρακτήρες - Εβραίοι - ζουν στη Ρωσία, στην Τσεχοσλοβακία, στη Γερμανία, στην Ελβετία, στον Καναδά ή στη Νότια Αμερική. Αυτό που έχουν κοινό είναι οι βαλίτσες και οι ιστορίες τους. Κι ένα μυστικό...